

Duurzaam waterbeheer bij Egmond

het onverenigbare verenigen

BERENDIEN SPIERS

Vanaf de jaren vijftig zijn de Noord-Hollandse duingebieden in toenemende mate verdroogd. Dit heeft zijn weerslag op de hoeveelheid kwelwater die via duinbeken naar de boezem afstroomt. De karakteristieke flora en fauna van deze vrij afstromende beken of "rellen" heeft daar ernstig onder te lijden. Ook bollentelers in de binnenduintrand hebben last van watertekorten. Hier delen natuurbeschermers en boeren een probleem; reden genoeg om gezamenlijk te zoeken naar oplossingen.

In het kader van de herinrichting van het gebied Bergen-Egmond-Schoorl heeft in 1998 een werkgroep van boeren, natuurbeschermers, ambtenaren en bestuurders een jaar lang zitten puzzelen om de juiste mix van maatregelen bij elkaar te sprokkelen om de watertekorten op te lossen. Helaas met voor natuurbeschermers teleurstellend resultaat. Stichting Hart voor Egmond nam deel aan de werkgroep en doet verslag.

Het gezamenlijk probleem

Het waren de bollentelers die aan de bel trokken over toenemende droogterisico's. Wanneer in de loop van het teeltseizoen het grondwater diep wegzakt, voorzien de telers in de binnenduintrand in hun waterbehoefte door de bollenvelden te irrigeren met opgepompt grondwater. Helaas komen de pompen soms droog te staan.

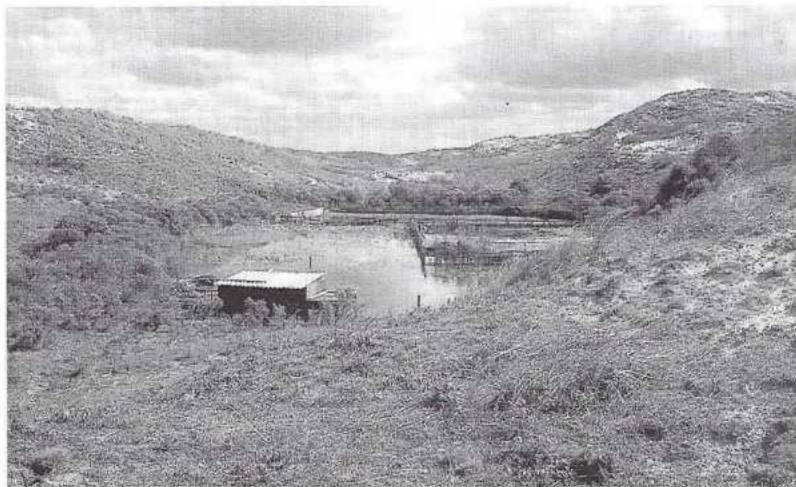
Dit probleem is toegenomen naarmate er meer hectares bollen werden geteeld (een verdubbeling in de afgelopen 10 jaar). Bovendien steeg de intensiteit van het grondgebruik. In de toekomst willen de telers 's zomers lelies, irissen en vaste planten telen, wat de waterbehoefte met 25% doet toenemen. Om dan verzekerd te zijn van een optimale watervoorziening stellen de telers voor de grondwateronttrekkingen te vervangen door aanvoer van oppervlaktewater vanuit de boezem (Noord-Hollandskanaal). Dit zou via persleidingen moeten gebeuren, omdat de hoogst gelegen bollengrond in de duinzoom vijf meter boven boezempeil ligt.

Dit voorstel plaatste natuurbeschermers voor een dilemma: sanering van grondwaterpompen heeft een gunstig effect op de grondwaterstanden in de duinen. Anderzijds veroorzaakt de aanvoer van boezemwater ook een onomkeerbaar verlies aan actuele en potentiële natuurwaarden van duinbeken in de binnenduintrand. Het boezemwater is rijk aan meststoffen, chloriden en sulfaten en verdringt het schone kwelwater dat juist rijk is aan ijzer en kalk. Gedeputeerde Staten reageerde omzichtig op het voorstel van de telers. Zij gaf de landinrichtingscommissie toestemming een wateraanvoerplan "op maat" te ontwerpen. Het streven moest zijn de schadelijke grondwateronttrekkingen te saneren, maar tevens recht te doen aan de waterkwaliteitseisen die het provinciaal waterhuishoudingsplan voor de binnenduintrand stelt. Kool en geit sparen dus. Het polderoverleg in de werkgroep ging van start, op zoek naar een acceptabel compromis.

De zoektocht naar een aanvaardbaar compromis

Er werden een aantal hydrologische studies gedaan om inzicht te krijgen in de aard en omvang van de problemen. Ten eerste werd de waterbehoefte van de probleemgebieden berekend. Dit kwam uit op een hoeveelheid van ca. 700.000 m³/p.j., dat wil zeggen een water-

Het grondwater in de duinen van Egmond is van uitstekende kwaliteit. Dat kun je van het boezemwater uit het Noord-Hollandskanaal niet zeggen (foto: Henk Wijkhuisen).

Direct achter de duinen liggen grote arealen bollenland (foto: Hanneke Mesters).

schijf van 360 mm per hectare, 50 % van de jaarlijkse regenval. Als dit water zou worden opgepompt, dan heeft dit op langere termijn een grondwaterstandsaling tot gevolg van 10-25 cm, die merkbaar is tot op 500 m afstand van de put. Dat wil nog niet zeggen dat deze schade in de huidige situatie daadwerkelijk optreedt. De werkgroep concludeerde dat ondiepe onttrekkingen, binnen 15 m diepte, ecologisch meer schade doen dan diepe onttrekkingen, op 70 m diepte. Er werd voor gekozen deze ondiepe onttrekkingen bij voorrang te saneren, wat de grondwaterstand met 5 tot 10 cm (lokaal 25 cm) zou doen stijgen.

Vervolgens is de invloed van de grondwateronttrekkingen vergeleken met de invloed van oppervlakkige buisdrainage op de grondwaterstand. Alle bollenvelden worden immers intensief gedraineerd om vernattingsschade in het voorjaar te voorkomen. Verrassend was dat het verwijderen van buisdrainage een nog groter positief effect op de grondwaterstand bleek te hebben dan het verwijderen van de pompen. Op percelen bij Egmond Binnen zou het grondwaterpeil 60-80 cm stijgen, waarvan de vochtminnende vegetaties van het Vennewater en Waterrijk enorm zouden profiteren. Verder is nog gekeken naar de effecten van het verleggen van buisdrainage, zodat deze niet meer lozen op waardevolle duinrellen, waardoor de waterkwaliteit zou verbeteren. Helaas bleek dat dan de duinrel droog zou komen te staan. Op grond van de bevindingen en met instemming van de natuurbeschermers werd het gebied opgedeeld in aantal deelstroomgebiedjes. Tweederde van het oppervlak zou boezemwater gaan ontvangen, een derde zou daarvoor worden gespaard. In deze gebiedjes zou een substantiële kwaliteitsverbetering van natuur en landschap moeten plaatsvinden, ter compensatie van het verlies aan waarden elders. De grondwateronttrekkingen in deze "schone"

zones zouden worden gecontinueerd, zij het op watersparende wijze. Verwijderen van buisdrainage (dus natuurontwikkeling) op bollenpercelen dicht tegen de duinvoet aan zouden de negatieve effecten van de onttrekkingen kunnen compenseren en natuurlijke kwelstromen herstellen. Hoewel uit de onderzoeken al vrij snel duidelijk werd dat natuurwaarden en bollen-teelt slecht samengaan, heeft Hart voor Egmond ervoor gepleit de "schone" duinrellen in te richten als landschappelijk-recreatieve linten, lopend van duinvoet tot poldersloot. Ook heeft Hart voor Egmond ervoor gepleit de enclaves grasland die nog in bollengebied liggen, planologisch te beschermen tegen omzetting. Het zou toch vreemd zijn om die percelen eerst te gaan draineren en er vervolgens tegen hoge kosten weer (boezem)water naar toe te brengen.

De besluitvorming

Al deze voorstellen hebben het niet gehaald. De bollentelers bleven zich verzetten tegen de afhankelijkheid van grondwaterpompen, ofschoon de provincie, als grondwaterbeheerder, continuïteit garandeerde. Ook was de animo om grond aan te bieden ten behoeve van compenserende maatregelen gering. Om uit de impasse te komen, werd door de landinrichtingscommissie een kloek besluit genomen: zij stelt voor in het hele gebied, van duinvoet tot boezem, water vanuit de boezem aan te voeren, à raison van 10 miljoen gulden. Buffering van de duinen blijft beperkt tot technische maatregelen, zoals een kwelscherm. Dat kost immers minder grond. Of die maatregelen effectief zijn en technisch haalbaar, is tot op heden onbekend. Het randenbeheer van duinbeken blijft beperkt tot delen van waterlopen die toch al in het landinrichtingsplan waren opgenomen. Hetzelfde geldt voor de inzet van natuurontwikkelingshectares in de binnenduinstrand.

In het raamplan voor de herinrichting geeft de commissie volmondig toe dat de eisen van natuur en landbouw niet gelijkwaardig naast elkaar zijn gerealiseerd en dat aan de agrarische belangen het primaat is verleend. Hart voor Egmond vindt dat de commissie een dergelijk politiek besluit niet had mogen nemen. De provinciale politici zullen zich de komende tijd moeten buigen over een aanvaardbaar plan. Laten we hopen de zij de uitgangspunten van hun eigen schone waterbeleid niet laten vertroebelen.

IR. B. SPIERS IS VOORZITTER VAN DE STICHTING HART VOOR EGMOND